

• یادداشت •
• مسعود دانشمند •

ضرورت بازگشت به کارکرد واقعی مناطق آزاد

برای بررسی مزایا و معایب مناطق آزاد تجاری و یاویژه اقتصادی باید کارنامه آن‌ها را بررسی کرد. باید دید آن‌ها به رسالت و وظایف ذاتی خود عمل کرده‌اند یا خیر؟

ما در کشور دو نوع منطقه آزاد داریم؛ یک نوع آن مناطق آزاد صنعتی – بازرگانی است و دیگری مناطق ویژه بازرگانی. مناطق آزاد اروند، کیش، انزلی، قشم و چابهار به‌عنوان مناطق آزاد صنعتی – بازرگانی فعالیت می‌کنند. این گونه مناطق در وظیفه ذاتی خود در بخش تولید باید فعال باشند. شاید بیرسید پس این چه منطقه آزادی است که فقط کار تولید می‌کند؟ آیا نباید در این گونه مناطق، تجارت صورت بگیرد؟ آیا در این گونه مناطق نباید صادرات و واردات شود؟ پاسخ این است که کار تولید نیاز به مواد اولیه، نیروی کار و ماشین آلات و همچنین دانش و مهارت دارد. شاید سرمایه‌گذار خارجی بخواهد بخشی از نیروی کار مورد نیاز خود را از کشور خود یا کشور ثالثی به آن منطقه آزاد بیاورد. ضمن اینکه او ماشین‌آلاتی لازم دارد که در صورت نیاز می‌تواند از خارج وارد کشورمان کند. به این ترتیب او نیاز به یک سری معافیت‌های گمرکی دارد که مناطق آزاد این معافیت‌ها را به او اعطا می‌کنند. این، آن وجه بازرگانی است که مناطق آزاد دارند. پرسش من از کسانی که از شیوه کنونی فعالیت مناطق آزاد حمایت می‌کنند این است که آیا مناطق آزاد صنعتی – بازرگانی فعلی ما کار کردی که باید داشته باشند را دارند؟ نظر شخصی من آن است که پاسخ این سوال منفی

است. الان این سوال مطرح می‌شود که فرق منطقه آزاد کیش با گمرک بندرعباس چیست؟ آیا غیر از این است که هر دو مبادی واردات هستند؟ آیا کیش که باید به‌ کار تولید و صنعت بپردازد و زمینه‌های لازم را برای حضور سرمایه‌گذاران خارجی فراهم کند، پیشرفتی در این زمینه داشته؟ خیر، تنها تفاوت این دو منطقه این است که در کیش مسافر نیز می‌تواند تا حجم مشخصی کالا وارد کشور کند. اما نوع دیگری از مناطق آزاد، مناطق ویژه بازرگانی هستند که منحصر به واردات و صادرات هستند. بازرگانان داخلی و خارجی می‌توانند از مقررات حاکم بر این مناطق بهره ببرند و با معافیت‌های مفصل و متعدد اقدام به تجارت کنند. منطقه آزاد سلفچگان از این دست مناطق آزاد است که در استان قم واقع شده. این منطقه آزاد به کار صادرات و واردات مشغول است و اصلا کار تولید و صنعت نمی‌کند. این منطقه به جای کارکرد واقعی یک منطقه آزاد تجاری، به یک گمرک داخلی تقلیل یافته‌است. به منطقه آزاد «جبل علی» در دبی نگاه کنید. در آن منطقه کالا از همه جا وارد و از آنجا به همه نقاط جهان صادر می‌شود. این رسالت واقعی یک منطقه آزاد است. نمی‌شود که کالا فقط از خارج از کشور به ایران بیاید و در بازارهای ایران عرضه و توزیع شود. این کار را که همه گمرک‌های کشور انجام می‌دهند. باید کالا وارد کشور ما شود و از آنجا به سایر نقاط منطقه خاورمیانه و کشورهای دیگر صادر شود. در کل، برخی مناطق آزاد تجاری ما نقش خود را به یک گمرک معمولی تنزل داده‌اند. نه در ماکو، نه در ارس، نه در اروند و نه در هیچ کجای مناطق آزاد تجاری‌مان نمی‌توانید فعالیت پررنگ تولیدی ببینید. سال‌های سال است که ما در مورد مناطق آزاد تجاری و صنعتی مسان نمی‌توانیم کنترل و مدیریت لازم را داشته باشیم. به نظر می‌آید در سیاست‌های خود در زمینه مناطق آزاد بازرنگری اساسی انجام دهیم. من مخالف این گونه مناطق نیستم، اما خوب است که از مناطق آزاد موفق مانند هنگ کنگ الگوبرداری کنیم.

در چندین سال گذشته مد شده که همه استان‌های کشور به دنبال داشتن لااقل یک منطقه آزاد تجاری یا منطقه ویژه اقتصادی هستند. نمونه‌اش همین هفته گذشته است که منطقه آزاد امیرآباد به تصویب رسید. الان استانداری‌های ما با فشاری که برخی افراد می‌آورند می‌خواهند یک منطقه آزاد تجاری داشته باشند. آن‌ها شورایی عالی مناطق آزاد و دولت را تحت فشار قرار می‌دهند تا بتوانند یک منطقه آزاد بگیرند که منطبق درستی نیست و باید این مُدِ سَری کاذب را از بین ببریم تا به رسالت و جایگاه واقعی مناطق آزاد دست پیدا کنیم.

رئیس اتاق بازرگانی ایران و امارات

رشد ۱۷ درصدی بدهی بانک‌ها در یک سال اخیر

مدیر کل اقتصادی بانک مرکزی آخرین وضعیت صورت‌های مالی بانک‌ها و موسسات اعتباری را در نیمه اول امسال اعلام کرد. ابوالفضل اکرمی به ایسنا خبر داد: «بدهی بانک‌ها در نیمه اول امسال ۱۲/۷ درصد رشد داشته و از ۹۴ هزار میلیارد تومان عبور کرده است که بیانگر رشد ۱۶/۹ درصدی طی ۱۲ ماه است.» او درباره دلیل افزایش بدهی بانک‌ها به بانک‌ها در سال جاری در پرداخت تسهیلات فعال تر از سال گذشته بودند. همچنین در پایان نیمه اول امسال، بدهی دولت به بانک مرکزی با رشد ۴۵/۳ درصدی نسبت به اسفند سال قبل به ۳۵ هزار و ۴۰۰ میلیارد تومان افزایش یافته است. از سوی دیگر بدهی دولت به شبکه بانکی با رشد ۱۴/۸ درصدی به بیش از ۱۳۶ هزار میلیارد تومان رسیده است.

۰۴ | آتیه‌نو

«فرشاد عزیزی»
• خبرنگار •

تاسیس مناطق آزاد تجاری و اقتصادی در کشور از سال‌های ابتدایی انقلاب اسلامی در دستور کار مسئولان قرار گرفته و تاکنون مناطق آزاد متعددی در سراسر کشور تاسیس شده‌اند که آخرین مجوز صادرشده برای تاسیس منطقه آزاد در هفته گذشته برای امیرآباد مازندران صادر شد. جذابیت مناطق آزاد در ایران و دنیا به معافیت‌های گمرکی و مالیاتی فراوان آن‌هاست که باعث می‌شود سرمایه‌گذاران داخلی و خارجی برای تولید و بازرگانان برای صادرات و واردات جذب این گونه مناطق شوند. این مناطق در حال حاضر مزیت‌های فراوانی برای واردکنندگان دارند که نقطه‌قوتی برای مناطق آزاد محسوب می‌شود و موجب کاهش قیمت تمام‌شده کالای وارداتی به داخل کشور می‌شود. اما از طرف دیگر، هنوز این مناطق نتوانسته‌اند در جهت جذب سرمایه‌گذاری حرکت در خوری از خود نشان دهند. گزارش این هفته «آتیه‌نو» مروری دارد بر دشواری‌های حادث بر این مناطق و البته مزایایی که آن‌ها برای اقتصاد ایران داشته‌اند.

■ مدیریت مناطق آزاد اقتصادی و تجاری در ایران

شهریورماه ۱۳۹۲ بود که در صحن هیئت دولت، به منظور «ایجاد هماهنگی بین سازمان مناطق آزاد تجاری –صنعتی و ویژه اقتصادی»، پیشنهاد رئیس‌جمهور درباره تشکیل «شورای عالی مناطق آزاد تجاری –صنعتی و ویژه اقتصادی» رای آورد و شورا تشکیل شد. بر اساس آن مصوبه، رئیس‌جمهور رئیس شورا خواهد بود و وزرای اقتصاد، صنعت، امور خارجه، کشور، نفت، تعاون، ارشاد، راه و شهرسازی، دادگستری و جهاد کشاورزی به همراه معاون برنامه‌ریزی و نظارت راهبردی رئیس‌جمهور، رئیس کل بانک مرکزی، رئیس سازمان میراث فرهنگی، رئیس سازمان حفاظت از محیط‌زیست و دبیر، این شورا را تشکیل می‌دهند. از همان زمان، دکتر احمد ترکان دبیر شورا شد.

■ سابقه مناطق آزاد در ایران

بعد از پایان دفاع هشت‌ساله کشور در برابر حمله نظامی عراق،

سیاست‌های توسعه‌ای در کشور توسط دولت سازندگی در پیش گرفته شد و بر همین اساس سیاست تاسیس مناطق آزاد تجاری و ویژه در دستور کار قرار گرفت. به این ترتیب در ابتدا «منطقه آزاد تجاری – صنعتی کیش» در ۱۳۶۸ تاسیس شد و در سال ۱۳۶۱ نیز این جزیره به عنوان منطقه آزاد اقتصادی شناخته شد. پس از آن در سال ۱۳۶۹ و ۱۳۷۰ مناطق آزاد تجاری قشم و چابهار نیز به فهرست مناطق آزاد تجاری و اقتصادی کشور اضافه شدند. در ادامه و در سال ۱۳۸۳، «منطقه آزاد تجاری –صنعتی انزلی»، «منطقه آزاد تجاری صنعتی اروند» و «منطقه آزاد ارس» و در سال ۱۳۸۹، «منطقه آزاد تجاری –صنعتی ماکو» تاسیس شدند.

■ تفاوت مناطق آزاد تجاری و اقتصادی

به محدوده جغرافیایی مشخص که قوانین گمرکی کشور در آن اجرا نمی‌شود و به منظور تسهیل در امر واردات و صادرات کالا و حمایت از صنعت داخلی کشور و همچنین جذب فناوری‌های نوین در امر تولید و توسعه منطقه‌ای در مبادی گمرکات و نقاط مرزی کشور ایجاد می‌شود مناطق ویژه تجاری –صنعتی می‌گویند. مناطق آزاد به مدت ۱۵ سال معافیت مالیاتی دارند و در مناطق ویژه اقتصادی تخفیف مالیاتی طبق مقررات داخل کشور است. خرده‌فروشی کالا در مناطق ویژه اقتصادی فقط برای اتباع خارجی امکان‌پذیر است. ولی در مناطق آزاد خرده‌فروشی برای اتباع خارجی و داخلی امکان‌پذیر است. مقررات رواید برای اتباع خارجی در مناطق ویژه بر اساس ضوابط داخل کشور است، ولی در مناطق آزاد رواید در مرزهای ورودی اعطا می‌شود. مقررات کار و بیمه اجتماعی در استخدام اتباع خارجی در مناطق آزاد تابع مقررات خاص مناطق است، ولی در مناطق ویژه اقتصادی تابع

رونق واردات، پی‌ریخت تولید

در کل مناطق آزاد، با توجه به معافیت‌های مالیاتی و الغای عوارض گمرکی، فضای بسیار خوبی برای واردات ایجاد کرده‌اند که این خود می‌تواند در جهت کاهش قیمت تمام‌شده کالای عرضه‌شده در سطح کشور مفید باشد. اما از سوی دیگر، یکی از رسالت‌های ذاتی این مناطق، کمک به تولید و رونق اقتصاد و در نتیجه افزایش رشد اقتصادی است که بر اساس تحلیل و نظری که اغلب فعالان اقتصادی دارند، این مناطق آنچنان که باید نتوانسته‌اند کمک‌شایانی به تولید کشور کنند و سرمایه‌گذاران خارجی و داخلی رغبتی به سرمایه‌گذاری در این مناطق ندارند.

این مناطق هنوز نتوانسته‌اند در حد انتظارات، سرمایه‌گذاران خارجی را برای سرمایه‌گذاری در مناطق آزاد داخل کشور راغب کنند یا صادرات تولیدکنندگان داخلی را تسریع و تسهیل سازند

آتیه‌نو مزایا و معایب مناطق آزاد تجاری و اقتصادی را برای اقتصاد ایران بررسی می‌کند

جذابیت واردات، به زیان اقتصاد بومی است

آزاد به مبادی واردات درست باشد می‌افزاید: «با این حال باید تأکید کرد که واردات نیز یکی از ویژگی‌های ذاتی این گونه مناطق است.» رئیس اتاق بازرگانی قم با اشاره به اینکه در سلفچگان حدود ۱۰ شرکت خارجی مشغول به فعالیت هستند ادامه می‌دهد: «بنادر و گمرکات مرزی کشور مقرراتی دارند که بر اساس آن‌ها ممکن است ورود یک محموله کالا به داخل کشور زمان زیادی طول بکشد. اما مناطق آزاد با حذف این گونه مناطق به خاطر ماهیت خود، روش‌های آسان‌تری برای ترخیص کالا و ورود آن به داخل کشور در اختیار تاجار قرار داده‌اند.» خاکی اضافه می‌کند: «یکی از مهم‌ترین کارکردهای منطقه آزاد سلفچگان این است که واردکنندگان بزرگ خودرو، به خاطر مزیت‌های این بندر خشک، حجم عمده‌ای از خودروهای وارداتی کشور را از طریق منطقه ویژه اقتصادی سلفچگان به سراسر کشور توزیع می‌کنند.» رئیس اتاق بازرگانی قم در مجموع به اعلام رضایت از این منطقه عنوان می‌کند: «با توجه به داشتن حق‌ای تمام بازرگانی در تصمیم‌گیری‌های منطقه ویژه اقتصادی سلفچگان، ما نیز در تصمیم‌گیری‌ها سهیم هستیم.»

■ زیرساخت‌های مناطق آزاد فراهم نشده‌اند

یکی از مهم‌ترین مناطق آزاد کشور، منطقه اروند است که مشتمل بر دو شهر خرمشهر و آبادان است. این منطقه که دقیقاً در مرز کشور با عراق و در حاشیه خلیج فارس قرار دارد، منطقه‌ای است که امکانات و مزیت‌های زیادی برای تسهیل صادرات و واردات برای آن در نظر گرفته شده‌است. اما گویا فعالان اقتصادی این منطقه از آن رضایت کافی ندارند. اگر سری به آبادان زده باشید، جولان خودروهای چند صد میلیونی را مشاهده خواهید کرد که با قیمت‌های بسیار نازل تر از سراسر کشور به خریداران عرضه می‌شوند. خودروهایی که سالانه یک‌ماه حق خروج از منطقه را دارند و می‌توانند به سایر مناطق کشور رفت‌وآمد کنند. یکی از واردات وارد به منطقه آزاد اروند همین موضوع است. در همین ارتباط با عبدالرضا حرمتی، عضو هیئت نمایندگان اتاق بازرگانی اهواز، گفت‌وگو می‌کنیم. او یکی از منتقدان منطقه آزاد اروند است. حرمتی با بیان اینکه هدف تاسیس مناطق آزاد در سراسر دنیا، رشد اقتصادی کشور است به آتیونمی می‌گوید: «وقتی رشد اقتصادی یک کشور افزایش می‌یابد که تولید رونق داشته باشد و صنایع آن کشور ارزآوری به داخل داشته باشند و اشتغال ایجاد کنند.» او با تأکید بر اینکه هیچ کدام از مناطق آزاد تجاری کشور ما تاکنون نتوانسته‌اند این اهداف را محقق کنند عنوان می‌کند: «این مناطق نتوانسته‌اند سرمایه‌گذاران خارجی را برای سرمایه‌گذاری در مناطق آزاد داخل کشور راغب کنند یا صادرات تولیدکنندگان داخلی را تسریع و تسهیل سازند.» خزانه‌دار اتاق بازرگانی اهواز با اشاره به اینکه مناطق آزاد تجاری ورود کالا را برای واردکنندگان تسهیل کرده‌اند ادامه می‌دهد: «وقتی واردات گسترش می‌یابد، تبعاً قیمت زمین در این مناطق بالا می‌رود و این مردم ساکن آن در منطقه هستند که آسیب می‌بینند و هزینه‌های زندگی‌شان بالا می‌رود.» او که خود در کار تولید نمک صنعتی از آب دریاست و نیاز واحدهای پتروشیمی استان را برطرف می‌کند می‌گوید: «من به دلیل نیاز واحدهای داخلی، کالای خود را به کشورهای دیگر صادر نمی‌کنم، اما دوستان زیادی در اتاق بازرگانی اهواز و آبادان هستند که در منطقه آزاد اروند سرمایه‌گذاری کرده‌اند ولی چون زیرساخت‌ها در این منطقه فراهم نیست، نتوانسته‌اند آن‌طور که باید و شاید از این منطقه استفاده کنند و کار تولید خود را رونق دهند.» به اعتقاد حرمتی، وسعت منطقه اروند فضای بسیار خوبی را برای سرمایه‌گذاری و تولید ایجاد کرده است. با این حال، زیرساخت‌ها باید از ۱۰ سال قبل تأمین می‌شد اما هنوز این زیرساخت‌ها به‌طور کامل فراهم نشده و این یک دوگانگی برای سرمایه‌گذاری ایجاد کرده است. زیرا از یک سو او خواسته از مقررات سختگیرانه سراسر کشور رها شود و در یک منطقه آزاد سرمایه‌گذاری کند و از معافیت‌ها استفاده کند اما از سوی دیگر، درگیر زیرساخت‌های نامطمئن و ناکارای این منطقه شده است. او در پایان گفته‌های خود مثالی هم در این رابطه می‌زند: «واحد صنعتی نیاز به انرژی و آب و برق و گاز دارد که منطقه نتوانسته به‌طور کافی و مستمر این منابع را در اختیار سرمایه‌گذاران بگذارد.»

یکشنبه ● ۲۳ آبان ۱۳۹۵ ● شماره هفتاد و نه

A T I V E H N O

مذاق اروپایی‌ها خوش نمی‌آید. فرانسه و آلمان به وضوح از پیروزی ترامپ غمگین شده‌اند. پیروزی تاجر آمریکایی در انتخابات آمریکا باعث خواهد شد تا روزبه‌روز آمریکا از اروپا فاصله بگیرد. گرچه این فاصله‌گیری قطعاً نمی‌تواند پیمان ناتو شته همیشگی اروپا و آمریکا را به قهقرا ببرد، اما تا حدودی موثر خواهد بود. به این ترتیب ایران می‌تواند از این شکاف استفاده کند و برای افزایش صادرات نفت و گاز خود به اروپا برنامه‌ریزی جدی‌تری کند. بر اساس آخرین آمارها در نیمه آبان ماه امسال، حجم صادرات نفت خام ایران به کشورهای اروپایی در ماه اوت امسال با ۱۵۲ هزار بشکه افزایش در روز در مجموع به ۳۸۷ هزار بشکه رسیده و در مجموع این کشور اروپایی سهمی ۱۵ درصدی از بازار نفت ایران را به خود اختصاص داده‌است. اما می‌توان با برنامه‌ریزی، این سهم را افزایش داد و از پیروزی ترامپ فوایت بزرگی برای افزایش در آمد ملی و رشد اقتصادی ساخت.

آتیه‌نو اقتصاد ایران پس از پیروزی ترامپ در آمریکا را بررسی می‌کند

آیا می‌توان از شکاف اروپا – آمریکا بهره گرفت؟

دونالد ترامپ با پیروزی‌اش از چین تا اروپا را در شوک فرو برده است. نه پکن از این پیروزی خوشحال است نه او لاند و مرکل و رفقای اروپایی‌شان. آن‌ها به فکر روزهای سختی هستند که در آن اتحادهای نوشته و نانوشته‌شان با آمریکا بر هم بخورد. بر تجارت خود با آمریکا را در خطر می‌بیند و اروپا به فکر ارتش متحد اتحادیه اروپا افتاده. اما ایران می‌تواند از این فضا بهره‌ج‌دی ببر. ایران با تمرکز بر چین و اروپا می‌تواند به رشدی مضاعف برسد. افزایش صادرات تولیدات نفتی به این کشورها و تقویت ارتباط با آن‌ها می‌تواند فرصتی تاریخی برای تقویت رشد اقتصادی کشورمان به وجود آورد. یکی از جهت‌گیری‌های متفاوت ترامپ در روزهای تبلیغاتی انتخابات ریاست جمهوری آمریکا، اعلان موضع او در برابر چین بود. او در این رقابت‌ها به‌صراحت بر تسخیر بازار آمریکا توسط چینی‌ها دست گذاشت. اما ترامپ می‌خواهد واردات از چین به آمریکا کاهش یابد. همین مسئله

فرصت جدید می‌توان کالاهای با کیفیت‌تر چینی را با قیمت کالاهای